

O p o n e n s k ý p o s u d o k
**na habilitačnú prácu Mgr. Mariany Sirotovej, PhD. „Vysokoškolský učiteľ“
v edukačnom procese“**

V úvode môjho posudku považujem za potrebné uviesť, že habilitantka Mgr. Mariana Sirotová, PhD. svojou publikáciou, ktorú predkladá ako habilitačnú prácu, takpovediac „spláca dlh“ našej vysokoškolskej pedagogike. Tá sa v ostatných rokoch prezentuje menej, ba niektorí pedagógovia aj konštatujú /napr. prof. Ondrejkoovič/, že akoby sa „utiahla“, či „strácala“. Na túto skutočnosť poukázalo aj rokovanie Slovenskej pedagogickej spoločnosti na svojom rokovaní vo februári 2014. O to viac treba privítať publikáciu z tejto oblasti. Napokon habilitantka Mgr. Sirotová sa viac rokov prezentuje ako pedagóg so zameraním na pedagogiku vysokej školy. V tejto súvislosti pripomeniem aj pravidelné každoročné konanie vedeckých konferencií zameraných na problematiku vysokoškolskej pedagogiky na FF UCM Trnava, ktorých iniciátorom a organizátorom je Katedra pedagogiky.

Skôr ako pristúpim k hodnoteniu predloženej habilitačnej práce považujem za potrebné uviesť, že Mgr. Sirotová, PhD., je pedagogickej verejnosti známa ako pedagogička, ktorá sa orientuje na vysokoškolskú pedagogiku. V tejto oblasti nielen publikuje, ale na problematiku vysokoškolskej pedagogiky zameriava aj svoju vedecko-výskumnú činnosť – svedčia o tom viaceré správy z vedecko-výskumných úloh, ale aj jej vystupovania na konferenciách doma a v zahraničí. Po preštudovaní scientometrických údajov konštatujem, že habilitantka spĺňa požiadavky stanovené Pedagogickou fakultou UMB, vo viacerých ukazovateľoch ich aj prekračuje /prax, vedenie prác, počet publikovaných štúdií, počet citácií/. Okrem týchto aspektov si pozornosť zasluhuje aj to, že sa zúčastnila viacerých prednáškových pobytov v Prahe, v Hradci Králové, Kuba – Havana. K celkovému profilu a pracovnej angažovanosti treba dodať, že Mgr. Sirotová viac rokov pracovala ako vedúca Katedry pedagogiky, a teda sa významne podieľala na tvorbe študijných programov a obsahového zamerania výučby pedagogiky na vlastnej fakulte. V minulosti pracovala ako prorektorka pre rozvoj a investičnú činnosť /1997 – 2000/, v súčasnosti pracuje ako prodekanka pre rozvoj a akreditácie na FF UCM v Trnave. Popri tejto organizačno-riadiacej práci však nezabúda ani na svoj odborný rast, na vedecko-výskumnú činnosť a ďalšie činnosti viažuce sa k úlohám vysokoškolského učiteľa.

„*Vysokoškolský učiteľ v edukačnom procese*“ – je názov publikácie - habilitačnej práce. Ako vyplýva zo samotného názvu ide o prácu zameranú na vysokoškolskú pedagogiku. Mohlo by sa zdať, že ide o oblasť, v ktorej už niet čo skúmať a objavovať. Avšak o opaku nás presvedča, napr. publikácia J. Průchu /zameraná síce na učiteľa školy všeobecne/, ktorá akcentuje potrebu sústavného zaoberania sa osobnosťou učiteľa a jeho pedagogicko-didaktickou prácou.

Práca predložená autorkou pozostáva z týchto kapitol.

V kapitole „*Osobnosť vysokoškolského učiteľa*“ sú podrobne opísané tie aspekty, ktoré sú, resp. majú byť typické pre túto osobnosť. Kladné hodnotenie si zasluhuje, že autorka pri

spracovaní tejto oblasti využila veľa literatúry, podala vlastne istú porovnávaciu analýzu, ktorá vyústila do „predstavenia“ vysokoškolského učiteľa v celej jeho komplexnosti. Na úvodnú, ale hutnú podkapitolu nadväzuje opis „trojdimenzionálneho modelu osobnosti vysokoškolského učiteľa“ → pedagogická erudícia, odborná a vedecká erudícia, morálny profil. Každý z týchto oblastí autorka priradzuje isté vlastnosti. V závere kapitoly porovnáva modely podľa J. Vašutovej, M. M. Ficulu, a V. Šuchu. Nezainteresovanému sa činnosť vysokoškolského učiteľa môže javiť nie veľmi náročná. Avšak jedenásť požiadaviek, ktoré autorka opisuje na str. 34 – 36 presvedčí čitateľa, že aj práca vysokoškolského učiteľa je vysoko náročná a okrem odbornosti zohrávajú mimoriadnu úlohu aj ostatné aspekty – pedagogika, vzťah k ľuďom, morálne vlastnosti atď.

„*Edukačná práca vysokoškolského učiteľa a jej metódy*“ – už samotný názov kapitoly dáva tušiť jej obsah a zameranie. Po akcentovaní metód výučby sa autorka sústredila na opis kľúčových metód vysokoškolskej edukácie – prednáška, seminár a konzultácia. Uvedené vyučovacie formy nielen opisuje, ale uvádza aj ich možné modifikácie, resp. obmeny. Napr. prednáška – s problémovým výkladom, prednáška čiastočného vyhľadávania, vizualizačná prednáška, binárna prednáška a ďalšie typy. To isté vzťahujem aj na seminár. Po opise jeho významu uvádza znaky seminára, ktorý môže byť: zameraní na prehlbovanie poznatkov, môže dopĺňovať prednášku a pod. V edukačnom procese seminára môžu byť využité viaceré metódy, napr. situačné a inscenačné, metódy tvorivého riešenia problémov atď. Autorka čitateľovi ponúka a opisuje viaceré možnosti, ktorými možno priebeh seminára oživiť a urobiť ho naozaj pútavým, čo niekedy v praxi skutočne chýba. Opis konzultačných hodín taktiež akcentuje požiadavku tvorivosti pedagóga, aby konzultácia splnila svoj cieľ. Tieto požiadavky sú spísané na str. 80. Uvedená kapitola pripomína tie oblasti edukácie, ktoré sú vo vysokoškolskej edukácii nedoceňované.

„*Experimentálne overovanie metód edukačnej práce vysokoškolského učiteľa*“ – tretia kapitola, obsahuje po teoretickom opise experimentovania a možných prístupov k nemu, uvádza vlastný kváziexperiment, ktorého cieľom bolo posúdiť účinnosť monologickej a aktivizujúcej /problémovo zameranej/ prednášky s viacerými obmenami. Cieľom bolo – vyjadrené hypotézami autorky /str. 92 a 93/ – zistiť rozdiely v osvojení si vedomostí, a to z hľadiska osvojenia si teoretických poznatkov a aj z hľadiska využitia poznatkov riešení modelovej situácie v prospech aktivizujúcej prednášky. Štatistickými metódami autorka dospela k tomu, že aktivita pedagóga a výber správnych metód sa prejaví nielen v samotných vedomostiach študentov, ale aj v tom, že dokážu lepšie riešiť rôzne modelové situácie, dokážu produkovať viac možných riešení a pod. Na str. 108 sumarizuje výsledky jej experimentu, napr. prínos diskusie pre vedomosti študentov – 92 % študentov, rozvoj komunikácie – 84 %, lepšia atmosféra na prednáškach – 97 % a pod. Uskutočnený kváziexperiment je vlastne istým apelom na pedagógov, aby v edukačnom procese skutočne preferovali aktivizujúce metódy výučby. Avšak nielen to. Študent by mal, ako píše autorka, konfrontovať získavané vedomosti so svojimi skúsenosťami, názormi, mal by si vedieť vytvárať vlastné postoje a pod. Povedané inak, autorka akcentuje tie aspekty, ktoré dnes denne rezonujú vo vzťahu ku kvalite vysokého školstva.

Štvrtá kapitola je zameraná na „*Osobnosť vysokoškolského učiteľa a edukačné metódy jeho práce v procese formovania hodnotovej orientácie študenta.*“ Skôr ako uvediem pohľad

na túto kapitolu, považujem za potrebné uviesť, že oceňujem zaradenie tejto problematiky do monografie. Hodnoty a hodnotová orientácia bola a ešte aj je oblasť, ktorá sa v súvislosti s vysokoškolskou edukáciou akoby prehliadala. Až ostatné roky akoby nás „prebudili“ a výraznejšie si začíname uvedomovať, že aj vysokoškolákov „ešte treba vychovávať“. Po typológii študentov, podľa V. Lisovského /11 typov študentov – harmonický, profesionál, priemerný, tvorivý.../, autorka opisuje činitele pôsobiace na formovanie hodnotovej orientácie študentov. V rámci toho sa zamerala na hodnoty: vzdelávacie, estetické, mravné, ekonomické, sociálne. Na základe viacerých porovnávacích analýz - SPU Nitra, UCM Trnava /pričom študenti boli zastúpení v viacerých krajoch/ – autorka uvádza rad postojov a hodnôt, ktoré sú akcentované študentmi. Na prvých miestach v názoroch študentov sa umiestnili zdravie, mravné hodnoty, sociálne atď. Z motivačných stimulov bola postupnosť nasledovná: uspokojovanie záujmu, prežívanie dosiahnutých výsledkov, odmeny za prácu... až prežívanie sťaživostí. Sumarizáciou a vyhodnotením názorov a postojov študentov je možné konštatovať vcelku uspokojivé názory a postoje študentov a k viacerým oblastiam. Pravda, a to akcentuje aj M. Sirotová, vysoká škola a vysokoškolskí pedagógovia musia plniť výbornú výchovnú funkciu a pôsobenie, aby sa ďalej formovali hodnoty a hodnotová orientácia vysokoškolákov. Celá táto kapitola sa uzatvára pohľadom na preferencie hodnôt a hodnotovej orientácie vysokoškolských študentov, a to najmä z aspektu využitia možností edukačného procesu vysokej školy. Aj pri tejto oblasti autorka uskutočnila výskum zameraný na preferencie hodnôt. Výsledkom dotazníkového skúmania 313 študentov bolo, že: študenti uznávajú, resp. preferujú tieto hodnoty – poradie: sociálne, vzdelávacie, mravné, ekonomické, estetické. Autorka ďalej vyhodnocuje postoje, motivačné stimuly. Výskumom zistila, že medzi mužmi a ženami a tiež medzi ročníkmi štúdia nie sú výraznejšie rozdiely. Zastávam názor, že takéto sondáže do poznania postojov a názorov študentov a ich publikovanie, môžu prispieť ku skvalitneniu edukačného procesu na vysokých školách.

Na základe teoretického štúdia a aj uskutočneného výskumu autorka spracovala záverečnú piatu kapitolu *Sumarizácia úloh edukačnej práce vysokoškolského učiteľa v procese súčasného vysokoškolského vzdelávania*. V nej uvádza viacero odporúčaní, ktorých realizovanie v praxi vysokoškolských učiteľov môže prispieť k zefektívneniu edukácie na vysokých školách. Odporúčania vychádzajú jednak zo štúdia teórie, z uskutočneného výskumu, súčasne sú však reflexiou toho čo sa dnes temer denne pertraktáva vo vzťahu k vysokoškolskému vzdelávaniu. V uvedenej kapitole je o. i. akcent položený predovšetkým na kvalitu výučby učiteľa

Kladne hodnotím, že autorka využila viaceré pramene, včítane zahraničných, zásluhou čoho je text nielen zaujímavý, ale aj primerane k téme komparatívny. Za najcennejšie v rukopise považujem výskumné časti, v ktorých autorka na základe skúmania vyvodzuje isté odporúčania, súčasne však motivuje pedagógov k tomu, aby používali aktivizujúce metódy výučby, ale aj aby nezabúdali na výchovnú stránku vo vysokoškolskom vzdelávaní.

Do rozpravy kladiem autorke tieto námety:

1. Na adresu vysokých škôl je v ostatných rokoch veľa kritických pohľadov, a to z viacerých stránok. Aký je hodnotiaci pohľad habilitantky na edukačnú stránku vysokých škôl?

2. Výskumom zameraným na prednášky dospela k záverom, ktoré analyzuje v príslušnej časti práce. Zaujíma ma pohľad autorky aj na ostatné aspekty vysokoškolskej edukácie, napr. využívanie seminárov, konzultačných hodín a aj samoštúdia. Uvedomujem si, že to nebolo predmetom jej skúmania, avšak zrejme pri spracúvaní práce sa zamýšľala aj nad týmito aspektmi.

3. Predstavený výskum účinnosti monologickej a aktivizujúcej prednášky bol zrealizovaný prostredníctvom techniky rotácie faktorov v kváziexperimente. Zaujíma ma, prečo habilitantka zvolila práve túto techniku realizácie kváziexperimentu a nepriklonila sa k v súčasnosti častejšie využíwanej technike paralelných skupín.

Celkový záver: Mgr. M. Sirotová, PhD., predkladá k habilitácii monografiu zameranú na prácu vysokoškolského učiteľa. Isteže, bolo by možné hľadať v monografii isté „problémové stránky“, pýtať sa autorky prečo nenapísala to alebo ono a pod. Ako oponent som však toho názoru, že publikácia poslúži vysokoškolskej teórii a aj praxi. Je spracovaná s akcentom na vybrané, pritom aktuálne aspekty vysokoškolskej didaktiky. Autorka preukázala nielen prehľad v téme, ale aj v literatúre. Dodám, že teóriu a svoje skúmanie doplnila aj istým citom pre výber oblasti skúmania – zvolila si oblasť, ktorá v súčasnosti vo vysokoškolskej príprave /a nielen vo vysokoškolskej rezonuje/. Hodnotím ju skutočne ako prínosnú, pretože v našej literárnej pedagogickej produkcii v ostatných rokoch chýbajú práce z vysokoškolskej pedagogiky. Habilitantka vlastne napĺňa to čo je zmyslom každého odborného rastu – pomáhať praxi a ovplyvňovať prax v školách, v tomto prípade na vysokých školách.

Vychádzajúc z môjho posudku a po komplexnom zhodnotení predložených materiálov

ODPORÚČAM

umožniť Mgr. Mariane Sirotovej, PhD., obhajobu jej habilitačnej práce a po úspešnej obhajobe jej udeliť titul d o c e n t p e d a g o g i k y.

V Dubnici nad Váhom 14. januára 2015

prof. PhDr. Erich Petúňk, CSc.